
ГРЕБІНЬ-КРУШЕЛЬНИЦЬКА Н.Ю.,

кандидат педагогічних наук,

старший викладач,

кафедра іноземних мов,

Національна академія

внутрішніх справ,

м. Київ

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПРАВООХОРОНЦІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті визначено сутність поняття “готовність особистості до діяльності”. Проаналізовано особливості професійної діяльності правоохоронних органів. Розкрито сутність і зміст проблеми формування готовності майбутніх правоохоронців до професійної діяльності. Виділено компоненти готовності майбутніх правоохоронців до професійної діяльності. Результати дослідження стали вихідним етапом подальшого формування готовності майбутніх правоохоронців до професійної діяльності.

Ключові слова: *готовність особистості, готовність до діяльності, готовність курсантів до професійної діяльності, правоохоронна діяльність.*

В статье определена сущность понятия “готовность личности к деятельности”. Рассмотрены особенности профессиональной деятельности правоохранительных органов. Раскрыта сущность и содержание проблемы формирования готовности будущих сотрудников органов внутренних дел к профессиональной самореализации в правоохранительной деятельности.

Выделены компоненты готовности будущих сотрудников правоохранительных органов к профессиональной деятельности. Результаты исследования стали исходным этапом дальнейшего формирования готовности будущих сотрудников органов внутренних дел к профессиональной самореализации.

Ключевые слова: *готовность личности, готовность к деятельности, готовность курсантов к профессиональной деятельности, правоохранительная деятельность.*

The article determines the essence of the concept «readiness of the individual for the work». The features of law enforcement activity have been analyzed. The essence and content of the problem of training the future workers of Internal Affairs for the professional activity in law enforcement have been examined. There were determined the components of readiness for professional activity to future workers of law enforcement agencies. The results of research became an initial stage for further formation of readiness for professional activity to future workers of law enforcement agencies.

Key words: *readiness of the individual, readiness for the work, readiness of the cadets for the professional activity, law enforcement.*

Постановка проблеми. Процес підготовки майбутнього фахівця до професійної діяльності передбачає отримання певного результату. Досягнення особистістю позитивного результату завжди залежить від готовності до його здійснення. М. Дяченко та Л. Кандибович визначають готовність як прогнозовану активність на стадії підготовки, що налаштовує організм, особистість на майбутню діяльність [3, с. 23].

З огляду на це в контексті нашого дослідження підготовку майбутніх працівників органів внутрішніх справ до професійної самореалізації розглядатимемо як процес формування готовності до неї, а готовність визначатимемо як результат цієї підготовки.

Вивчення функцій, типових завдань діяльності правоохоронних органів та умінь, якими має володіти випускник Національної академії внутрішніх справ за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра за напрямом підготовки “Правознавство”, дало нам змогу розглянути особливості професійної діяльності майбутніх працівників органів внутрішніх справ та особистісно-професійні вимоги до вмінь і здатностей майбутніх правоохоронців, що регламентують навчальні та окремі управлінсько-організаційні аспекти

діяльності Національної академії внутрішніх справ та спрямовані на самореалізацію особистості, удосконалення підготовки кадрів з метою забезпечення потреб суспільства і держави у кваліфікованих фахівцях для органів внутрішніх справ, конкурентоспроможності випускників Академії на ринку праці.

Підготовка фахівців для системи органів внутрішніх справ виконує такі основні функції:

ціннісно-орієнтаційну: формування професійної свідомості працівників міліції, підвищення рівня їхньої професійної культури, гордості за професію;

- експертно-діагностичну, яка передбачає вивчення та аналіз стану злочинності; особливостей професійного та соціального спілкування працівників міліції з різними верствами населення; нагальних проблем, що стосуються компетенції ОВС;
- організаційно-технологічну: ця функція пов’язана із розробкою нових методів, технологій та підходів до боротьби із злочинністю та охороною громадського порядку;
- профілактично-виховну: проведення роз’яснювальної роботи серед широких верств населення (молоді, груп ризику тощо).

Місцем професійної діяльності фахівців, підготовка яких здійснюється у вищих закладах освіти МВС України, є районні, міські, лінійні управління внутрішніх справ, управління Міністерства внутрішніх справ України в областях та на транспорті, відомчі заклади освіти та наукові установи, підрозділи внутрішніх військ [1, с. 34].

Аналіз останніх джерел та публікацій. Результати досліджень різноманітних видів діяльності в системі МВС України, проведені М. Ануфрієвим, О. Бандуркою, В. Барком, Ф. Думком, Г. Запорожцевою, Ю. Ірхіним, Т. Нецерет, О. Шаповаловим, О. Ярмишом, свідчать, що за виявленими особливостями діяльності, умовами проходження служби, за складністю службових завдань та за рівнем відповідальності прийняття рішень службову правоохоронну діяльність умовно поділяють на 8 загальних різновидів:

- слідча діяльність;
- оперативно-розшукова діяльність;
- профілактична діяльність;
- екстремальна діяльність;
- охоронна діяльність;
- диспетчерська діяльність;
- адміністративно-наглядова діяльність;
- керівна діяльність [7, с. 14–15].

Отже, **метою статті** є аналіз основних видів діяльності в правоохоронних органах та розкриття сутності і змісту проблеми формування готовності майбутніх правоохоронців до особливостей правоохоронної практики.

Виклад основного матеріалу. Підготовка майбутніх правоохоронців визначається цілями, завданнями та характером їх професійної діяльності: правова охорона основних соціальних цінностей суспільства, установлення істини під час розслідування право-

порушень, провадження слідчих дій, організація взаємодії зі службами кримінальної міліції і міліції громадської безпеки з метою затримання злочинців та підозрюваних у вчиненні злочинів (слідча діяльність); міжособистісна комунікація: опитування свідків, потерпілих, свідчення в суді; оперативно-розшукові заходи: опитування громадян, наведення довідок; робота з документами: вивчення заяв громадян, засобів масової інформації, матеріалів органів дізнання та інших правоохоронних органів із метою одержання інформації, яка становить інтерес для запобігання і розкриття злочинів (оперативно-розшукова діяльність); участь у наданні соціальної та правової допомоги, здійснення охорони громадського порядку, участь у розкритті злочинів, проведення бесід з особами, які перебувають на обліку, з метою психологічного вивчення і профілактичного впливу, контроль за перебуванням в Україні іноземних громадян (профілактична діяльність); боротьба з розкраданням власності та порушенням громадського порядку, доставляння в службові приміщення охорони або в органи міліції осіб, підозрюваних у вчиненні правопорушень (охоронна діяльність); постійна готовність до дій у ситуаціях, що ускладнюють оперативну обстановку в регіонах держави, забезпечення громадського порядку під час масових та спеціальних заходів, охорона прав та законних інтересів громадян від злочинних посягань та інших антигромадських дій (екстремальна діяльність); забезпечення координації та взаємодії сил і засобів органів внутрішніх справ, а також військових формувань та підрозділів Міністерства надзвичайних ситуацій, використання оперативних, криміналістських та інших видів обліків, а також інформаційно-пошукових систем, проведення дізнання та невідкладних

слідчих дій (диспетчерська діяльність); застосування засобів адміністративного впливу, кваліфікація протиправних дій з боку громадян, затримання осіб, які перебувають у розшуку, та інші дії наглядового характеру (адміністративно-наглядова діяльність); керування діяльністю підпорядкованого органу (підрозділу), відповідальність за успішне виконання покладених на орган (підрозділ) завдань і функцій, забезпечення ефективного виконання завдань щодо реалізації державної політики у сфері правоохоронної діяльності, контроль своєчасності та якості виконання прийнятих рішень (керівна діяльність) [7].

Погоджуємось із твердженням О. Кудерміної щодо неможливості усебічного наукового аналізу психологічних особливостей, притаманних фаховим правоохоронним напрямам. Таким чином, виникає потреба звуження предметного поля дослідження до слідчої та оперативно-розшукової діяльності працівників МВС України, оскільки, на думку дослідниці, системний аналіз цих різновидів діяльності дає змогу визначити, що:

- існують об'єктивні особливості цих фахових напрямів, зумовлені їх змістом, метою, завданнями, нормативним регулюванням;
- реалізація оперативно-розшукової діяльності та слідчої діяльності потребує диференційованої сукупності індивідуальних якостей суб'єктів;
- у процесі здійснення зазначених різновидів правоохоронної діяльності відбувається трансформація професійно важливих якостей суб'єктів. Напрямок цих змін визначається психологічною сутністю діяльності, оцінкою її результатів суспільством та ін. [5, с. 11].

На думку М. Дьяченко та Л. Кандибович готовність до діяльності є ціле-направленим виявленням особистості: прагнення задовольнити власні потреби в практичній діяльності, реалізуючи неспецифічні та специфічні можливості. До перших належать способи та засоби вирішення завдань, підтримку внутрішньої рівноваги, мобілізацію життєвого досвіду. До специфічних можливостей вчені відносять професійно загострені якості та властивості особистості (направленість характеру, здібності, рівень домагань та ін.) [3, с. 50].

Загалом зміст процесу формування готовності майбутніх правоохоронців до професійної діяльності органів внутрішніх справ має забезпечити володіння відповідним обсягом знань, вмінь та навичок необхідних для здійснення правоохоронної діяльності, що визначаються характером їх функціональних обов'язків, чіткої мотивації на кар'єрне зростання та бажання самореалізації в правоохоронній діяльності.

Важливим критерієм визначення готовності до професійної самореалізації учені виділяють знання. І. Жукевич зазначає, що, спираючись на знання, професіонал розбирається в житті, правовій сфері, обстановці, планує вирішення завдань, що стоять перед ним, обмірковує шляхи виконання службових функцій, вивчає виникаючі проблеми, намічає цілі і завдання їх вирішення, готує рішення, вибирає способи дій, контролює й оцінює свою поведінку. Чим глибше й ґрунтовніше він розуміє все це, тим вище його професіоналізм, тим успішніша його діяльність [4, с. 58].

С. Грищенко переконує, що процес застосування знань на практиці вимагає усвідомити проблему або питання, що виникає в роботі і потребує вирішення. З'ясування завдання полегшує відбір потрібних знань. При цьому необхідно

пам'ятати, що знання – не сума рецептів того, як діяти на практиці [2, с. 166].

Так, наприклад, слідчий повинен знати: основи кримінального процесу та кримінально-процесуального законодавства; основи класифікації, тактики і методики розкриття та розслідування злочинів; тактичні прийоми провадження слідчих дій [8], а також мати спеціальні знання в психології, техніці, інформатиці та інших вузьких галузях.

Оперативно-розшукова діяльність в органах внутрішніх справ є ключовою для працівників підрозділів карного розшуку, боротьби з економічною злочинністю, боротьби з організованою злочинністю, боротьби з незаконним обігом наркотиків, боротьби зі злочинами, пов'язаними з торгівлею людьми, кримінальної міліції у справах неповнолітніх, оперативно-пошукових та деяких інших оперативних підрозділів. Тому працівник оперативного підрозділу має добре знати: чинне законодавство України; форми та методи вирішення оперативних завдань; загальні засади організації документування злочинних дій, прийомів дотримання конспірації; технічні засоби використання спеціальних сил у боротьбі зі злочинністю; форми та методи психологічного впливу на людей [7].

Слід зазначити, що, крім знань, складовими готовності майбутніх правоохоронців до професійної самореалізації в діяльності органів внутрішніх справ є вміння та навички. Психологи розглядають вміння як цілком усвідомлені дії, які спираються на знання. Вміння – зумовлена знаннями і навичками готовність людини успішно досягати свідомо поставленої мети діяльності в мінливих умовах її протікання [9, с. 66]. М. Левітов визначає вміння як готовність виконати дію для вирішення поставленого завдання. Це успішне

виконання дії або більш складної діяльності з вибором та застосуванням правильних прийомів роботи та урахуванням певних умов [6, с. 263].

Уміння переходять у навички. Якщо для вмінь характерним є застосування знань на етапі їх функціонування, то в навичках знання використовуються лише на етапі формування, а потім дія виконується на основі стереотипу [6, с. 247].

Навичка – часткова автоматизація виконання і регулювання доцільних рухів. Основою для формування навичок є стереотипність умов. Це свідомо автоматизована дія, у якій свідомість звільняється від контролювання за виконанням прийомів дії, переключається на ціль та умову дії [9, с. 65]. На думку М. Левітова, навичка – це закріплене вправою вміння виконувати ту чи іншу дію. Перетворення вмінь в навичку – не простий, прямолінійний процес, а вдосконалення [6, с. 265–266].

Так, як основні необхідно виокремити насамперед такі вміння та навички щодо слідчої та оперативно-розшукової діяльності: проводити дізнання; установлювати діловий контакт, завойовувати в співрозмовника довіру, приваблювати його до себе; складати кримінально-процесуальні документи; встановлювати істину під час розслідування правопорушень, провадити слідчі дії; чітко планувати свої дії та виконувати їх незалежно від різкого відхилення стану справ від встановленого порядку; організовувати взаємодію зі службами кримінальної міліції і міліції громадської безпеки з метою затримання злочинців та підозрюваних у вчиненні злочинів, а також міжособистісна комунікація: опитування свідків, потерпілих, громадян, наведення довідок; робота з документами: вивчення матеріалів органів дізнання та інших правоохоронних органів із метою одержання

інформації, яка становить інтерес для запобігання і розкриття злочинів [8].

Таким чином, можна виділити основні компоненти готовності майбутніх правоохоронців до професійної діяльності: мотиваційний, що забезпечує спрямованість курсантів на професійну самореалізацію в майбутній діяльності, містить мотиви, цілі, потреби, інтерес та схильність до майбутньої діяльності; зацікавленість у подальшому кар'єрному зростанні та особистісно-професійному розвитку; когнітивний компонент відображає загальну компетентність майбутнього правоохоронця з питань правоохоронної практики; прагнення до засвоєння специфічних знань, самостійність у пошуку інформації щодо теоретичної та

практичної підготовки до професійної діяльності; діяльнісний – характеризує ступінь сформованості вмінь та навичок професійної діяльності; віддзеркалює здатність курсантів до саморуку, самоорганізації, самоосвіти, володіння різними методами і прийомами у професійній діяльності та оцінку курсантами виконаної діяльності.

Отже, перехід від навчання до праці є складним процесом трансформації навчальної діяльності в професійну, що пов'язано з перевтіленням знань, вмінь та навичок з предмета навчальної діяльності у засіб регуляції діяльності професійної, зміною одного провідного типу діяльності іншим, що визначається готовністю майбутнього правоохоронця до професійної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ануфрієв М. І. Вищий заклад освіти МВС України : наук.-практ. посіб. / М. І. Ануфрієв, О. М. Бандурка, О. Н. Ярмиш // Ун-т внутр. справ. – Х. : [б. в.], 1999. – 367 с.
2. Грищенко С. В. Самовиховання особистості : монографія / С. В. Грищенко. – Чернігів : Черніг. держ. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, 2009. – 252 с.
3. Дьяченко М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности / М. И. Дьяченко, Л. А. Кандыбович. – Минск : БГУ, 1976. – 176 с.
4. Жукевич І. П. Професійна компетентність майбутнього правоохоронця: сутність і складові / І. П. Жукевич ; [ред. кол. : Л. Б. Лук'янова (голова) та ін.] // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. / Ін-т пед. освіти і освіти дорослих НАПН України. – Ніжин ; Видавець ПП Лисенко М.М., 2013. – Вип. 6. – С. 54–60.
5. Кудерміна О. І. Психологія суб'єкта правоохоронної діяльності: акмеологічний вимір діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 19.00.06 / Кудерміна Олена Іванівна. – К., 2014. – 35 с.
6. Левитов Н. Д. Психология труда / Н. Д. Левитов. – М. : Учпедгиз, 1963. – 340 с.
7. Професіографічний опис основних видів діяльності в органах внутрішніх справ України : практ. посіб. / В. І. Барко, Ю. Б. Ірхін, Т. В. Неццет, О. В. Шаповалов. – К. : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2007. – 100 с.
8. Стандарт вищої освіти Національної академії внутрішніх справ, схвалений рішенням Вченої ради 29 січ. 2014 р. та погоджений в МОН України, в тому числі Інституті інноваційних технологій, та підкомісії з права МОН України.
9. Степанов О. М. Основи психології і педагогіки : посібник / О. М. Степанов, М. М. Фицула. – К. : Академвидав, 2003. – 504 с.